

Hirietako hormigoi gainean, kaletarren ortu berriak

Munduko jendeen %50 baino gehiago hirietan bizi denean eta hirietan daudelarik 250 milioi pertsona gosetu, asfalto arteko baratzeen hedatzea mundu mailako fenomeno da. 800 milioi omen dira hirietako ortuekin loturaren bat dutenak. Modatik edo krisi une bateko biziraun beharretik askoz haratago doan fenomeno da.

| PELLO ZUBIRIA KAMINO |

HIRIKO NEKAZARITZAK EZ DU inoiz bermatuko hiri handiak janariz asetzea, baina bihur daiteke laborantza merke eta errentagarria batik bat energia eta garraioa kontutan harturik. Horrela hasi da *Reporterre* guneak irail honetan plazaratu duen “*L’agriculture urbaine est en plein essor*” artikulua. *Noticias de Arquitectura* ekainean argitaratu du “*El mayor huerto urbano del mundo situado en una azóteda*”, kontatuz nola hektarea bat osatzen duten New Yorkeko zentroko bi eraikin komertzialen teilatu lauetan antolatutako baratzeek. Interneteko bilatzaileetan *Urban farming* edo *Urban agriculture* galdetuz, ezin konta ahala informazio topa daiteke.

NET HURBIL honetan kontatu izan ditugu krisiaren eraginez hiri handietako hormigoiaren zirrikietan sortu diren baratzeak. Batzuetan krisi ekonomikoa da, energiaren urritasunari lotua: sobietarren sistemaren hondoratzeak Kuba utzi zuen ordura arte inportatzen zituen elikagairik, zeukan nekazaritza mekanizatuarentzako piezarik eta petroliorik gabe, kaletarrak asetze-ko plaza eta parkeetan baratze *organopónico* famatuaren sorrera ekarritz.

Gerrak eragindako eskasiak antzeko fenomeno eragin izan du, Amerikako Estatu Batuetan *Victory Gardens*, Erresuma Batuan *Digg for*

Victory (Garaitzeko jorratu) kanpainak... 1929ko krisi ekonomikoak ere antzeko fenomenoak piztu zituen. Euskal hirietan baratzeen ugaritzearekin bizi den fenomenoak badu zerikusirik horrekin.

Bada hirietako lurzorua ortu bihurtzea dakarren beste korrante bat, sistema auzitan jartzeko edo sistema alternatiboaren oinarriak eraikitzeko ahaleginei loturik. Elikagai osasungarriagoak, harreman ekonomiko bidezkoagoak, globalizazioaren kritika... hori eta gehiago datza hainbat kontsumo talde eta herri baratze asmotan. Asanblada Agro-ekologikoa dauka Bizkaiko Uribe Kostak, ortuak hasi dira landatzen zenbait gaztetxe, udalek langabetuei arnasa hartzen laguntzeko ortuak antolatzen dituzte, adibideak asko dira. Ahaztu gabe balkoi eta leihoetan landatzen dituztenak, gero eta ugariagoak.

Hiriak betidanik ezagutu ditu oilategi eta bestelako ukuiluak bezala baratzeak. Agian oraingo berezitasuna da XXI. mendea aurrera doan honetan hasi direla berpizten azken hamarkadetan haien oroimena ere galdua zeukaten metropolietan, izan Paris, Londres edo New York. Eta horrekin batera, proiektu komertzialak ere sortu direla baratzeen inguruan, jaki fresko eta osasuntsuak eskatzen dituzten kaleta-

Cyrus Dowlatschahik egindako argazki honek ez dago *Photoshop*ik, egiazkoa da osorik: New Yorkeko *sky-line* ospetsuarekin kontrastea egiten du Brooklyn auzoko teilatu lauan landutako ortuak. Brooklyn Grange konpainiak megapolian dauzkan bi baratze handietako baten ekialdeko muturra erakusten du irudiak; Standard Motor Products konpainiaren zazpigarren solairuan 4.000 metro koadro hartzen ditu, Northern Boulevard karrikan. Bigarren ortua Armadaren ontziola zaharrean dauka (Brooklyn Navy Yard), 6.000 metro koadro 11 solairuko eraikinaren terrazan. Bien artean osatzen duten hektarea bat lurretan 18 tona barazki ekoizten dute urtean. Oiloak eta erleak ere badauzkate. 2010ean sortua, enpresa komertzial moduan dago antolatuta, nahiz eta bere jabegoan parte hartzen duten kapital pribatuak, zenbait diru funtsek eta *crowdfunding* moduan bildutako herritarren diruak.

rrengandik hurbil, horiek haztea errentagarri izan daitekeelakoan.

Espainolez irakurtzen dutenen artean azken aldian aipamenak egin zaizkio Graciela Arosemena arkitektoak plazaratu duen *Agricultura urbana* liburuari. “XIX. mendeko hirian –dio– kezka nagusia zen kalea higienizatzea, kutsadura oro esportatuz, barruko hiritarrak babesteko, ohartu gabe esportazio horrek zekarrela ingurumena eta lurraldea hondatzea”.

Aldiz, hemendik aurrera iraunkorra izango bada hiriak integratu beharko ditu janariaren ekoizpen, prozesatze, banatze eta kontsumoa bertako ingurumenean eta inguru sozioekonomikoan. Zikloak lekuan itxi beharko dira, herritarren hondakin organikoak beren baratzeak ongarritzeko berrerabiliz.

Lurralde antolamenduan sartu

Hiriko ortuak garrantzia nonbait edukitzekotan, herrialde txiroetan dauka. Baina Mendebalde aberatsean ere gero eta indar handiagoa hartu du. Ameriketara begiratzea aski.

Brooklyn Grange konpainiako sortzaile Anastasia Colek esana du: “Hiriak beti beharko ditu baserriak elikatzeko; baina aukera handiak ematen dituzte erabili gabe dauden teilatu gainetako baratzeek: hiriko bizi kalitatea hobetzen dute, lanpos-

tuak sortzen, barazki fresko osasuntsuak eskueran jartzen, eta hiria maite dutenei ingurumenaz eta laborantzaz heziketa ematen die”.

Gai honetan mugimendu handia Kanadan ikusten da. Vancouverren, Toronton, eta batez ere Montrealen. *Le Journal International*en Antoine Boyetek idatzi du: “Montreal, etorkizuna teilatueta dago”. Hiri-ko laborantzaz antolatutako lan taldeak 29.068 sinadura bildu zituen 2011n, Udalak jarduera hori lehentetsi dezala eskatuz.

Hori baino lehen, 1970eko hamarkadan Quebecoko hirietan baratze asko sortu ziren, krisiaren eraginez. Geroago, unibertsitateko talde batek sustatu zuen *guerrilla gardening* delakoa, erabili gabeko herri-

lurretan baimenik gabe landatzea edo hazi-bonbaz (*seed bombing*) ereitea. Unibertsitatearen terrazetan ortuak landatu eta erlategiak paratu zituzten. 1995ean *Santropol Roulant* taldea sortu zen, elikadura baliatuz bazterketa soziala borrokatzeko.

Baina Montrealgo esperientziak kume berezi bat erditu zuen 2011n: teilatu gainean eraikitako negutegi komertziala. Lufa Farms da, Antonio Boyeten hitzetan, hiri barruko terrazan eraikitako lehena. Ez azkena, ordea; konpainiaren sortzailea den Mohamed Hagek uste du Montrealeko eraikinen gainean badela aski terraza hiri osoa elikatu ahal izateko.

Kaleko laborantza dei dakioke konplexurik gabe. Ekologo, agro-

nomo eta geografoa den Pierre Donadieu 1995ean plazaratu zuen *Campagnes urbaines*, baserri hiritarrak. Gaur erretretan, hitzaldiak ematen segitzen du. Berrikitan elkarriketa batean azaldu du: “Mendebaldeko hiria hasi berria da bere funtzio laborari-elikatzailea [*agroalimentaire* eta *agriurbanisation* aipatu ditu], eta hau urbanista gehien eta hautetsi gehien intuizioaren aurka doa”.

Donadieu hiri-ko laborantza jotzen ditu eskualde hiritartuetan eta metropolien inguruan garatzen diren landare eta azienda hazteko ekintzak. Hor sartzen ditu batetik laborantzari lotutako profesionalak eta modu amateurrean ari direnak. Lurralde antolaketan ari direnek, arkitekto, plangintza egile, soziologo, politikari hautetsi, funtzionario... gero eta gehiago eduki behar-ko dituzte kontutan elikagai sortzaile horien beharrak. Sostengu testimonialetik aitzina egin eta jarduera horientzako lurzorua zainduz, esaterako.

Lanpostu ugari sortzen du kaleko lugintzak. Baina gainera lanpostu berriak ari da sorrarazten, batzuk agroekologiaren ildotik ari direnak, baina negutegi eta bestelakoetan ere ari dira ikusten oso hautu teknologizatuak: lurrik gabeko sistema hidroponikoa, arraien gorotzarekin dabilen akuaponikoa...

Balkoian landatu tomate aleen edo letxuga-hostoen zaporeak maite dituen irakurleak, jakin beza mundu mailako korronte baten kide dela. ■

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

zuri begira